

Araştırma Makalesi • Research Article

A Review On The Effects Of Basel I, II, III, and IV Regulations On The Turkish Banking System

Basel I, II, III ve IV Düzenlemelerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkilerine Yönelik Bir İnceleme

Hakan KANTARCI¹

Mikail EROL²

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 1 June 2025

Received in revised: 23 September 2025

Accepted: 20 October 2025

Keywords:

Basel I

Basel II

Basel III

Basel IV

Turkish Banking System

ABSTRACT

This study examines the impact of Basel I, II, III, and IV regulations on the Turkish banking system. Basel I, implemented in 1988, set standards for capital adequacy by calculating risk-weighted assets. However, it did not take operational and market risks into account. Basel II, integrated into the Turkish banking system in 2006, introduced more precise capital adequacy calculations based on internal risk models. However, the global financial crisis exposed the insufficiency of Basel II. Basel III introduced new ratios such as liquidity coverage ratio, leverage ratio, and net stable funding ratio to the Turkish banking system. These measures helped banks to become more resilient against financial shocks. Basel IV, in turn, limited the use of internal risk models and introduced more standardization in capital calculations. This research analyzes the impact of these regulations on the Turkish banking sector and sheds light on potential future changes.

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru tarihi: 1 Haziran 2025

Revizyon tarihi: 23 Eylül 2025

Kabul tarihi: 20 Ekim 2025

Anahtar Kelimeler:

Basel I

Basel II

Basel III

Basel IV

Türk Bankacılık Sistemi

ÖZ

Bu çalışma, Basel I, II, III ve IV düzenlemelerinin Türk bankacılık sistemine etkilerini incelemektedir. Basel I'in 1988'de uygulanmaya başlanması ile birlikte bankaların sermaye yeterliliği konusunda standartlar belirlenmiş ve risk ağırlıklı varlıklar üzerinden hesaplama yapılmaya başlanmıştır. Ancak Basel I, operasyonel risk ve piyasa riski gibi unsurları dikkate almamıştır. Basel II, 2006 yılında Türk bankacılık sistemine entegre olmuş ve içsel risk modellerine dayalı daha hassas sermaye yeterliliği hesaplamaları getirilmiştir. Bununla birlikte, küresel finansal kriz, Basel II'nin yetersizliğini ortaya koymuştur. Basel III, Türk bankacılık sistemine likidite karşılama oranı, kaldıraç oranı ve net istikrarlı fonlama oranı gibi yeni rasyolar getirmiştir. Bu düzenlemeler, bankaların finansal şoklara karşı daha dayanıklı olmalarını sağlamıştır. Basel IV ile ise içsel risk modelleri sınırlandırılmış, daha fazla standardizasyon getirilmiştir. Bu araştırma, bu düzenlemelerin Türk bankacılık sektöründe yarattığı etkiyi analiz etmekte ve gelecekteki olası değişikliklere ışık tutmaktadır.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, hakankantarci@hotmail.com.tr, ORCID . 0000-0002-9679-4014.

² Prof. Dr., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, mikailerol@esenyurt.edu.tr, ORCID. 0000-0002-2330-3958.

GİRİŞ

Basel düzenlemeleri, küresel bankacılık ve finansal sektörünün güvenliğini ve istikrarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş olan, bankacılık sektörünü düzenleyen bir dizi düzenleme/regülasyon çerçevesidir. Bu düzenlemeler, bankaların sermaye yeterliliğini artırarak, sistemik riskleri en aza indirmeyi hedefler. Bu düzenlemeler, banka risklerini daha iyi yönetmek ve sistemik finansal krizleri engellemek için bankaların sermaye yeterliliği, likidite yönetimi ve risk ölçüm teknikleri gibi unsurlar üzerinde odaklanır. İlk olarak 1988’de Basel I, ardından 2004’te Basel II, 2010’da Basel III ve son olarak 2017’de Basel IV düzenlemeleri ile bankacılık sektörüne yönelik yeni standartlar getirilmiştir.

Türkiye’de, Basel I’in 1990’ların ortalarında uygulanmaya başlanmasıyla, Basel II, III ve IV ile birlikte bankacılık sistemine yönelik ciddi değişiklikler yapılmıştır. Her bir Basel düzenlemesi, önceki sistemlerin eksikliklerini gidermek amacıyla geliştirilmiş olup, Türk bankacılık sistemine uyum sağlanmasında önemli adımlar atılmıştır. Bu çalışma, Basel I, II, III ve IV düzenlemelerinin Türk bankacılık sektöründeki etkilerini incelemekte ve gelecekteki olası düzenleme değişikliklerine ilişkin öngörülerde bulunmaktadır.

Türkiye’de, Basel düzenlemeleri, küresel finansal sistemin bir parçası olarak Türk bankacılık sektörünü etkilemiş ve düzenlemelere uyum sağlanması adına önemli adımlar atılmıştır. Basel I, sermaye yeterliliği kavramını ilk kez tanıtarak, bankaların risk ağırlıklı varlıklarına oranla özkaynaklarının seviyesini belirlemiştir. Bu, Türk bankacılık sisteminde daha önce var olmayan bir denetim mekanizması oluşturmuştur. Basel II, içsel risk modellerine dayalı bir sermaye hesaplaması getirmiş ve bankaların daha ayrıntılı risk analizleri yapmalarını sağlamıştır. Küresel finansal kriz, Basel II’nin yetersizliğini ortaya koymuş ve Basel III, bankaların sermaye tamponlarını artırarak, likidite risklerini daha etkili bir şekilde yönetmelerini amaçlamıştır.

Basel IV, sermaye hesaplamalarındaki daha fazla standardizasyon ve içsel risk modellerinin sınırlandırılması ile risklerin daha doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlamaktadır. Türk bankacılık sektörü, bu düzenlemelere uyum sağlamak için önemli adımlar atarken, bu değişikliklerin sektördeki dinamikler üzerinde uzun vadeli etkileri olacaktır. Bu çalışma, Basel I, II, III ve IV düzenlemelerinin Türk bankacılık sektörüne olan etkilerini derinlemesine incelemekte ve bu düzenlemelerin gelecekteki olası etkilerini tartışmaktadır.

1. METODOLOJİ

Bu çalışmada, Basel düzenlemelerinin Türk bankacılık sistemine etkilerini anlamak için literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca, bu çalışma nicel analiz yöntemlerine dayanmaktadır. Türk bankacılık sektöründeki değişiklikleri ve etkileri incelemek amacıyla ikinci el veriler, düzenleyici kurum raporları ve akademik makalelerden faydalanılmıştır. Basel I, II, III ve IV düzenlemelerinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkileri nitel bir analizle incelenmiş olup, veriler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle yorumlanmıştır. Araştırmada ayrıca Türk bankalarının uyguladığı uyum stratejileri ve bu stratejilerin sektöre olan katkıları da değerlendirilmiştir.

Basel kriterlerinin Türkiye’deki bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini anlamak için, Türkiye’deki bankaların yıllık raporları, finansal tabloları ve sektörel analizler incelenmiştir. Bu bağlamda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayımlanan düzenlemeler ve raporlar, Türkiye’nin Basel kriterlerine uyum süreci hakkında bilgi sağlamaktadır. Çalışmada ayrıca, bankaların Basel kriterlerine uyum sağlama sürecindeki başarı oranları ve karşılaşılan zorluklar ele alınmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Basel kriterlerinin bankacılık sistemlerine etkisi üzerine çok sayıda akademik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğu, Basel kriterlerinin bankaların risk yönetimi, sermaye yeterliliği ve likidite yönetimi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Basel I, bankaların sermaye yeterliliği oranını artırmayı hedefleyen bir düzenleme olarak ilk kez 1988'de uygulanmaya başlanmıştır. 1988 yılında Basel I ile başlayan süreç, bankaların risk ağırlıklı varlıklarını karşılamak için belirli bir sermaye yeterliliği oranı tutturmalarını zorunlu kılmıştır (BCBS, 1988). Basel II, risk yönetimi ve denetim süreçlerini daha ayrıntılı hale getirerek, bankaların daha etkin risk değerlendirme yöntemleri geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Daha ileri düzeyde risk ölçümü ve içsel derecelendirme yöntemleriyle bankaların daha doğru risk değerlendirmesi yapmalarını sağlamıştır (Schoenmaker, 2009).

Basel III ise 2008 finansal krizinin ardından ortaya çıkmış, bankaların daha fazla sermaye tamponu bulundurmasını ve bankaların likidite risklerini yönetmelerini sağlamak amacıyla daha güçlü bir düzenleme getirmiştir. Bu düzenleme, sermaye tamponları, likidite karşılama oranları (LCR) ve net istikrarlı fonlama oranları (NSFR) gibi unsurları içererek bankaların dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır (BCBS, 2010).

Türkiye'deki bankacılık sistemi, Basel I'in kabulüyle birlikte sermaye yeterliliği oranlarını arttırmış ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı bir yapıya kavuşmuştur. Basel II ve Basel III'ün uygulanması ise Türkiye'deki bankaların risk yönetimi ve likidite yönetimini güçlendirmiştir (Kurtuluş ve Yılmaz, 2017). 2020'li yıllarda, Türk bankacılık sektörü Basel III düzenlemelerine tam uyum sağlamış ve bu düzenlemeleri 2024 yılına kadar etkin bir şekilde uygulamaktadır.

Basel düzenlemelerinin Türk bankacılık sistemine etkileri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, Basel I'in Türk bankacılık sisteminde ilk kez sermaye yeterliliği kavramını tanıttığı görülmektedir (BDDK, 2009).

Türk bankacılık sisteminde, Basel I'in kabulü ile birlikte sermaye yeterliliği oranı arttırılmış ve krizlere karşı daha güçlü bir sistem oluşturulmuştur (Çelik, 2015). Basel II ve III düzenlemelerinin etkisi ise, Türkiye'deki bankaların daha güçlü risk yönetim sistemleri geliştirmeleri ve likidite sorunlarına karşı daha dayanıklı olmaları açısından önemli olmuştur (Kurtuluş ve Yılmaz, 2017).

Basel I, 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesinin (BCBS) önerisiyle yürürlüğe girmiştir ve bankaların sermaye yeterliliklerini sağlamak için en temel düzenlemeleri içermektedir. Basel I, bankaların risk ağırlıklı varlıklarına göre özkaynaklarını hesaplamasına yönelik ilk küresel düzenlemeyi sunmuştur. Bu düzenlemeyle, bankaların sağlam sermaye yapılarının korunması ve aşırı risk almalarının engellenmesi amaçlanmıştır. Türkiye'de Basel I'in uyarlanması, 1990'ların başına dayanır ve Türk bankacılık sistemine önemli bir kurumsal denetim getirmiştir (BDDK, 2009). Ancak Basel I, yalnızca kredi riski üzerinde yoğunlaşmış ve piyasa riski gibi diğer önemli risk türlerini göz ardı etmiştir.

Basel II, 2004 yılında Basel Komitesinin önerisiyle yürürlüğe girmiştir ve daha karmaşık bir risk ölçüm sistemi getirmiştir. Basel II, üç ana temel üzerine inşa edilmiştir: Minimum sermaye gereksinimleri, denetim süreci ve piyasa disiplini. Bu çerçevede, bankaların içsel risk modelleri kullanarak sermaye yeterliliklerini hesaplamaları sağlanmış, böylece daha dinamik bir risk yönetimi uygulanabilmiştir. Türkiye'de Basel II, 2006'da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından benimsenmiş ve 2012 yılı itibariyle Türk bankacılık sistemine tam olarak entegre edilmiştir. Ancak, küresel finansal kriz 2008'de Basel II'nin eksikliklerini ortaya çıkarmış ve sistemin daha esnek ve dayanıklı olmasını sağlamak için Basel III'e geçiş zorunlu hale gelmiştir (Kara, 2012).

Basel II ile birlikte içsel risk modellemelerine dayalı bir yaklaşıma geçilmiş, bu durum bazı bankaların daha esnek ve etkili sermaye yönetimi yapmalarını sağlamıştır (Kara, 2012). Ancak küresel finansal kriz, Basel II'nin yetersizliğini ortaya koymuş ve Basel III düzenlemeleri daha güçlü sermaye tamponları ve likidite yönetimi getirmiştir (Alper ve Sağlam, 2016).

Basel III, 2009 yılında başlayan küresel finansal krizden sonra geliştirilmiş ve bankaların sermaye yeterliliklerini, likidite risklerini ve kaldıraç oranlarını iyileştirmeyi hedeflemiştir. Basel III, bankaların likidite karşılama oranı (LCR) ve net istikrarlı fonlama oranı (NSFR) gibi yeni ölçütlerle likidite risklerini yönetmelerini sağlamaktadır. Bu düzenleme, Türk bankacılık sistemine de entegre edilmiş ve bankaların sermaye tamponlarını güçlendirerek daha dayanıklı hale gelmelerine yardımcı olmuştur (BDDK, 2015). Ancak, Basel III'ün uygulamaya konulması bazı bankaların kredi genişlemesini sınırlamış ve operasyonel maliyetlerini artırmıştır.

Bazı araştırmalar, Türk bankalarının Basel III ile uyum sağlayabilmek için ek sermaye yaratmaları gerektiğini ve bunun da kısa vadede kârlılıklarını olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Alper ve Sağlam, 2016). Basel III'ün Türkiye'deki etkilerini inceleyen araştırmalar, bankaların likidite pozisyonlarını güçlendirdiğini ancak kredi genişlemesini sınırladığını göstermektedir (BDDK, 2015).

Basel IV, Basel III'ün belirlediği kuralları daha da sıkılaştırmayı amaçlamaktadır. Özellikle, içsel modellerin kullanımı sınırlandırılacak ve daha fazla standardizasyon getirilecektir. Türkiye'de Basel IV düzenlemeleri henüz tam anlamıyla uygulanmamış olsa da, önümüzdeki yıllarda ticari kredilerde risk ağırlıklarının artması beklenmektedir (TBB, 2021). Bu durum, bankaların kredi verme yeteneklerini kısıtlayabilir ve reel sektöre kredi akışını olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte, Basel IV, bankaların daha sağlam ve güvenli bir sermaye yapısına sahip olmalarını sağlayarak, finansal krizlere karşı daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olacaktır.

Basel IV ile birlikte sermaye hesaplamalarındaki standardizasyonun arttığı ve bu düzenlemenin, özellikle ticari kredilerde risk ağırlıklarını artıracığı öngörülmektedir (TBB, 2021).

Basel düzenlemeleri, Türk bankacılık sisteminin küresel finansal piyasalara entegre olmasını sağlayan önemli bir araç olmuştur. Türk bankacılık sektörü, bu düzenlemelere uyum sağlamak için önemli adımlar atmış ve bankalar sermaye yeterliliklerini artırarak, risk yönetimi süreçlerini daha etkin hale getirmiştir. Ancak, bu düzenlemelerin uygulamaya konulması, bankaların sermaye artırma gerekliliği, kredi vermede sıkılaştırma ve yönetim maliyetlerinin artması gibi zorlukları da beraberinde getirmiştir (Kara, 2012; BDDK, 2015). Bu bağlamda, Türk bankalarının Basel düzenlemeleri ile uyum sürecinin, bankacılık sektörüne hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabileceği sonucuna varılabilir.

3. BASEL KRİTERLERİ

Petrol Krizi sonrası Dünya'da bir ekonomik sıkıntı devam etmekteyken, 1980'lere gelindiğinde ekonomilerde büyük gerileme yaşanmıştır. Bankalar açısından ise; sermaye yeterlilikleri konusunda büyük problemler yaşanmış ve sermaye yeterlilikleri azalmıştı. Sermaye yeterliliklerindeki azalma, bankaları kredi riski konusunda zora sokmuştu. Yaşanan bu problemler bankaları uluslararası düzeyde düzenlemeler yapmaya itmiştir. Uluslararası düzenlemeleri yapacak olan bir kurul kurulmuş ve böylece bu kurulun bankacılık alanında belirli kriterler oluşturarak olası krizlere karşı önlemler alınması ve içinde bulunulan problemlerden çıkılması hedeflenmiştir. Bu Kurulun adı Basel Komitesidir. Basel Komitesi, kurulmasının ardından sermaye yeterliliği konusunda belirli standart çalışmaları yapmıştır. Ve bu sermaye ile ilgili ölçüm çalışmaları Basel I Kriterleri olarak yayınlanmıştır. Basel I Kriterlerindeki amaç olası krizlere karşı bankaları güçlendirmektir. Sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemeden kasıt; bankaların ellerinde bulundurmaları gereken sermaye miktarının asgari ne miktarda olması gerekliliğidir. Bu bir tür olası risk hesaplamasıdır. Yani bankalara verecekleri kredileri belirli bir risk

analizi yaparak vermeleri gerektiği bildirilmiştir. Verilen kredilerin sermaye olarak ellerinde bir karşılığı bulunması gerekmektedir. (Turgut, 2007:33)

Basel I Kriterleri dört bölümden oluşmaktadır. Sermayenin bileşenleri, Standart oran, risk ağırlıkları ve belirli düzenlemeleri içermektedir. Bunlar şu şekilde açıklanabilir. Sermayenin Bileşenleri: Basel I Kriterlerinde sermaye iki grupta incelenmiştir. Ana Sermaye ve katkı sermayesinden oluşmaktadır.

Basel I Kriterleri yıllarca uygulanmış ve bu uygulamalar neticesinde belirli sonuçlar elde edilmiştir. Ancak, geçen zaman ve değişen dünya düzeni bu alanda da birtakım yeniliklere gerek duymuştur. Basel I Kriterlerinin bazı noktalarda yetersiz kalması Basel Komitesini yeni bir düzenlemeye yönlendirmiştir. Basel I Kriterinin risk ölçümlerinde eksik kalması bu arayışı daha da hızlandırmıştır. Basel Komitesi, 1999 yılı sonrası birtakım düzenlemelere gitmiştir. Çeşitli tarihlerde taslak metinler hazırlamış ve yayınlamıştır. 2004 yılında Basel II Kriterlerini yayınlamıştır. Basel I Kriterlerinin risk ölçüm duyarlılığında sorunlar yaşanması, OECD ülkelerine has olma şartı, yöntemin tüm bankalarda aynı şekilde uygulanması gibi nedenler Basel II Kriterlerine ihtiyaç olmuştur. Basel II Kriterlerinin Basel I Kriterlerinden birtakım farklılıkları bulunmaktadır. (Yazarkan, 2008 : 48-51).

Basel-II Düzenlemesi finansal piyasalarda ve bankacılık sektöründe krizlerin yaşanması ve Basel-I ilkelerinin yetersizliği konusunda eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu eleştiriler Basel-I ilkelerinin sermaye yeterliliğini araştırırken özellikle operasyonel riskleri dikkate almaması üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun üzerine Basel Komitesi 1999 yılında yeni bir çalışma başlatmış ve bu çalışmayı da 2004 yılında Basel-II ilkeleri olarak açıklamıştır (Erol, 2007 :157) (Bkz.Tablo.1).

Tablo.1: Basel I ile Basel II Kriterlerinin Farkları

Basel I	Basel II
Tek bir risk ölçüsü ele almaktadır.	Bankalar kendi içlerinde bulundurdıkları birtakım yöntemler, denetim metotları bulunmaktadır.
Tek beden kuralı vardır.	Daha iyi risk yönetimi için esneklik getirmekte ve teşvikler bulundurmaktadır.
Risk duyarlılığı daha azdır.	Daha fazla riske duyarlı bir düzenlemedir.

Kaynak: (Yazarkan, 2008: s.49.)

Basel II, en büyük yenilik olarak; operasyonel risk kavramı getirilmiştir. Yeni bir takım yapısal blok adı verilen kavramlar getirilmiştir. Özellikle “Operasyonel Risk” kavramı Asgari Sermaye Yeterlilik Rasyosu hesaplamasına eklenmiştir. Operasyonel Riskin tanımını yapacak olursak; bankaların personel, içsel sistemleri ile ilgili yaşanan durumlar ya da dış etkenleri içeren bir kavramdır.

Basel II Kriterlerine de birtakım eleştiriler de bulunmuş ve eksikleri ortaya koyulmuştur. 2007 yılında başlayan ve 2008’de kendini gösteren ABD kaynaklı finansal kriz döneminde eksikliği olduğu ve krizi önlemede ve atlatmakta eksik kaldığı kimi çevrelerce tartışılmıştır. Özellikle menkul kıymetleştirme konularında büyük eksiklikler görülmüştür. (BDDK, 2012:2)

Basel II Kriterleri 3 temel bloktan oluşmaktadır. Basel II Kriterleri Basel Temel İlkelerinden çok farklı bir düzenleme değildir. I. Yapısal Blok Basel Temel İlkelerle kesişmektedir. II. Yapısal Bloğun fazlaca bir kısmı da Temel İlkelerle ilişkilidir. III. Yapısal Blok ise Temel İlkelere fazlaca uzak bu ilkelerle fazla benzerliği bulunmamaktadır. (Atiker, 2005: 5)

2008 Küresel Krizinin finansal anlamda başlaması ve bankaların bu krizin baş aktörlerinden olması nedeniyle bankacılık alanında eksikliklerin olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşanılan bu kriz

döneminde bankacılık alanında düzenlemeler içeren Basel II Kriterleri yürürlükteydi. Basel II Kriterlerinin yürürlükte olduğu bu dönemde finansal anlamda kriz yaşanması ve bankalara olan etkisi nedeniyle Basel II Kriterleri büyük eleştiri almıştır. Bu nedenle, bu düzenlemenin yetersiz olduğu yeni bir düzenleme gerekliliği gibi tartışmalar başladı. Ayrıca Basel II Kriterlerinin piyasa riski ölçümünde yetersiz olduğu tartışılmaktaydı (BDDK,2012: Yönetici Özeti Sayfası).

2010 yılında finansal anlamda krizlere yönelik, bankacılık sistemini güçlendirme adına küresel krizi iyi okuyarak bu tür krizlerin önüne geçmek amacıyla Basel III Kriterleri çıkarılmıştır. Basel Kriterleri önceki düzenleme olan Basel II Kriterlerinin tamamen değiştiği değil aksine onun devamı niteliğindedir. Basel II Uzlaşısının eksiklerinin gidermeye yönelik olan bu düzenleme birtakım yenilikler getirmiştir. Sermayenin niteliği ve niceliği ile ilgili birtakım yenilikler barından bu düzenleme, likidite ile ilgili düzenlemeler, karşı taraf riski hesaplamasındaki değişiklikler, bankacılık ile ilgili yeni kurallar, denetim etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmaları da içermektedir. Basel III Kriterlerinin bir diğer özelliği ise; getirdiği düzenlemelere geçişin hemen değil de yıllara yayması ve böylece ani geçişleri uygulamamış olmasıdır (Kutlu ve Demirci, 2008:122).

Basel III Kriterleri ile birlikte yeni düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Sermayenin miktarının ve kalitesinin artırılması, kaldıraç oranının oluşturulması, likidite ile ilgili düzenlemeler ve döngüsel sermaye tamponlarının oluşturulması belirtilen yeniliklerdir.

Basel IV ise, Basel III'ün eksiklerini tamamlamak, uyumu ve şeffaflığı artırmak için düzenlenmiştir. Basel IV düzenlemeleri, özellikle kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk alanlarında daha katı standartlar getirerek bankaların sermaye hesaplamalarında tutarlılığı artırmayı amaçlamaktadır (Restoy, 2020) (Bkz. Tablo 2). Yeni “output floor” mekanizması, içsel modellere olan bağımlılığı azaltmak için risk ağırlıklı varlıkların hesaplanmasında standart yaklaşımların tabanını belirlemektedir (Ertuğrul ve Kaya, 2021). Ayrıca, bu reformlar sayesinde bankacılık sisteminin şoklara karşı dayanıklılığının artırılması hedeflenmekte ve düzenleyici arbitrajın önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Behn, Haselmann ve Wachtel, 2020).

Tablo.2: Basel III ve Basel IV Kriterlerinin Karşılaştırılması

Özellik	Basel III	Basel IV
Sermaye Yeterliliği	CET1: %4.5, Tier 1: %6, Toplam: %8	Daha yüksek etkin sermaye gereksinimleri
İç Model Kullanımı	Bankalara izin verilir	Sınırlı kullanım, daha standart hesaplamalar
Operasyonel Risk	Çeşitli hesaplama yöntemleri	Standartlaştırılmış hesaplama yöntemi
Kaldıraç Oranı	%3 minimum	G-SIB'ler için ek tamponlar
Likidite Gereksinimleri	LCR ve NSFR gereksinimleri	Güçlendirilmiş denetim ve raporlama standartları

Kaynak: <https://www.bis.org/bcbs/publications.htm>; <https://www.intuition.com/basel-iii-basel-iv-basel-iii-endgame-basel-3-1-terminology-explained>; <https://www.learnsignal.com/blog/basel-iv-evolution><https://ondemand.euromoney.com/videos/the-basel-iii-revisions>; <https://fastercapital.com/content/Credit-Risk-Regulation--A-Comparative-Analysis-of-Basel-III-and-IV.html>.

Yukarıda ele aldığımız bütün Basel düzenlemelerini kriterler bazında bir tabloda aşağıda Tabo.3'te karşılaştırabiliriz:

Tablo 3: Basel Kriterlerinin Karşılaştırmalı Tablosu.

Kriter / Sürüm	Basel I (1988)	Basel II (2004)	Basel III (2010)	Basel IV (2017/2023)
Amaç	Kredi riskine karşı minimum sermaye standardı belirlemek	Risk duyarlı bir sermaye yeterlilik çerçevesi oluşturmak	Finansal sistemin dayanıklılığını artırmak	Basel III'ün eksiklerini tamamlamak, uyumu ve şeffaflığı artırmak
Sermaye Yapısı	Tier 1 ve Tier 2 sermaye ayrımı, esnek tanımlar	Sermaye kalitesi güçlendirildi, Tier 1 ön plana çıktı	CET1, AT1 ve Tier 2 ayrımı netleştirildi	CET1 ağırlıklı yapı, sermaye kalitesi daha katı şekilde tanımlandı
Sermaye Yeterliliği	Toplam %8 (Tier 1+Tier 2)	Aynı oranda, ancak daha hassas RWA hesabı	CET1: %4.5, Tier 1: %6, Toplam: %8 + %2.5 Koruma Tamponu	Aynı oran korunur, ancak hesaplama metodolojisi değişir
Sermaye Oranı	%8 (Tier 1 + Tier 2)	%8 (ancak risk ağırlıklı varlıklar daha hassas hesaplanır)	%10.5 (zorunlu karşılıklar ve ek tamponlar ile birlikte)	%10.5+ (daha sıkı sermaye tanımı ve hesaplama metodolojisi)
Sermaye Kalitesi	Tier 1 ve Tier 2 ayrımı genel	Sermaye kalitesine vurgu, çekirdek sermaye daha önemli	Common Equity Tier 1 (CET1) tanımı netleştirildi	CET1'e daha fazla vurgu, risk ağırlıklı varlıkların standardizasyonu
Risk Ölçüm Yöntemi	Sabit oranlı RWA hesaplama (ör. kredi %100)	Üç sütun yaklaşımı: Minimum sermaye, denetim süreci, piyasa disiplini	İçsel modellerle risk ölçümüne izin, stres testleri dahil	İçsel modeller sınırlanır, standart yaklaşım teşvik edilir
Likidite Risk Yönetimi	Likiditeye dair doğrudan düzenleme yok	Dolaylı biçimde denetim süreci içinde	LCR ve NSFR zorunlu hale getirilmiştir	Likidite yönetimi devam eder, raporlama sıkılaşır

Likidite Gereksinimi	Yok	Yok	LCR (Likidite Karşılama Oranı) ve NSFR (Net Stabil Fonlama Oranı) getirildi	LCR ve NSFR uygulanmaya devam eder, daha katı raporlama ve hesaplama
Kaldıraç Oranı	Kaldıraç düzenlemesi yok	Yok	%3 minimum kaldıraç oranı	Aynı oran korunur, ancak içeriği hassaslaşır
Kapsam	Büyük bankalar için geçerli	Küresel ölçekte faaliyet gösteren tüm bankaları kapsar	Tüm sistemik bankaları kapsar	Küresel ölçekte tüm bankalar, özellikle sistemik öneme sahip bankalar
Risk Ağırlıklı Varlıklar (RWA)	Sabit oranlar (ör. kurumsal kredi için %100)	İçsel derecelendirmeye izin verir	İçsel modeller, ancak sınırlandırılmış şekilde kullanılır	Standart yaklaşım ön planda, içsel modellerin kullanımı daha sınırlı
Denetim ve Uyum	Basit denetim yaklaşımı	ICAAP, denetim gözden geçirme	Stres testleri, sıkı denetim	İçsel modellerin sınırlanması, şeffaflık zorunluluğu
Uygulama Takvimi	1988'de yürürlüğe girdi	2004'te kabul edildi, 2008 kriziyle sorgulandı	2013 itibarıyla uygulandı, 2019 sonrası yaygınlaştı	2023'te başladı, 2025'te tamamlanması bekleniyor

Kaynak: Bank for International Settlements (BIS). (1988). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (Basel I)*. , Bank for International Settlements (BIS). (2004). *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*., Basel Committee on Banking Supervision. (1988). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (Basel I)*., Basel Committee on Banking Supervision. (2004). *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*. Basel Committee on Banking Supervision. (2010). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*., Basel Committee on Banking Supervision. (2017). *Basel III: Finalising post-crisis reforms (Basel IV)*., Ayadi, R., & De Groen, W. P. (2014). *Bank Capital Requirements and Credit Supply in the EU*. CEPS., Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E., & Merrouche, O. (2013). *Bank Capital: Lessons from the Financial Crisis*. IMF Working Paper., BIS Official Website: <https://www.bis.org/bcbbs/>

Bu tablo, Basel I, Basel II, Basel III ve Basel IV düzenlemeleri arasındaki temel farkları; sermaye yapısı, sermaye yeterliliği, risk ölçüm yöntemi, likidite risk yönetimi, kaldıraç oranı ve kapsam vb. gibi başlıklar altında karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

4. BASEL I, II, III VE IV UYGULAMA SONUÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME VE GELECEK PERSPEKTİFİ

4.1. Uygulama Sonuçları Üzerine Değerlendirme

Basel I (1988/Standart Risk Yaklaşımı): Basel I, kredi riskini temel alan ve tek tip yüzde oranı ile sermaye yeterliliği hesaplayan basit ama evrensel bir sistem sunmuştur (BIS, 1988). Ancak piyasa riski ve operasyonel risk gibi unsurlar dışarıda bırakılmıştır (Claessens ve Underhill, 2006).

Basel I, uluslararası bankacılık sisteminde ilk defa kredi riskini standartlaştırılmış bir yapıya oturtarak sermaye yeterliliği oranını %8 olarak belirlemiştir. Ancak uygulamada, kredi risklerinin yeterince ayrıntılı şekilde değerlendirilememesi ve piyasa riskleri gibi diğer risk türlerinin göz ardı edilmesi önemli bir eksiklik olarak öne çıkmıştır. Ayrıca, bankaların sermaye kalitesine dair net tanımlar yapılmadığından, bazı ülkeler bu düzenlemeyi yüzeysel uygulamıştır.

Basel II (2004/ Üçlü Yapı ve Risk Farklılaştırması): Basel II, bankaların risk profillerine göre daha hassas sermaye hesaplamalarına olanak tanıyan üçlü yapı ile risk farklılaştırması getirmiştir (BIS, 2004). Ancak küresel kriz sonrası bu sistemin stres senaryolarına karşı yetersiz kaldığı eleştirileri yapılmıştır (Demirgüç-Kunt vd., 2010).

Basel II ile birlikte risk bazlı bir yaklaşım benimsenmiş ve "üç sütun yaklaşımı" (sermaye yeterliliği, denetim süreci, piyasa disiplini) getirilmiştir. Ancak uygulama süreci 2008 küresel finans krizine denk gelmiş ve bu kriz, içsel modellerin kötüye kullanılabildiğini ve denetim mekanizmalarının yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu durum, Basel II'nin finansal istikrarı sağlamada yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

Basel III (2010/ Sermaye ve Likidite Güçlendirme): Küresel finansal kriz sonrası geliştirilen Basel III, özellikle likidite riski, kaldıraç oranı ve ek sermaye tamponları gibi alanlarda önemli reformlar getirmiştir (BIS, 2011). Ancak uygulamanın karmaşıklığı ve ekonomik büyümeyi yavaşlatma etkisi tartışılmıştır (Blundell-Wignall ve Atkinson, 2010).

2008 krizinin ardından geliştirilen Basel III, sermaye kalitesini artırmaya, kaldıraç oranını sınırlamaya ve likidite riskine yönelik düzenlemeleri kurumsallaştırmaya odaklanmıştır. Uygulamada bu çerçeve, bankacılık sisteminde dayanıklılığı artırmış; özellikle G-SIB (küresel sistemik öneme sahip bankalar) gibi büyük finansal kuruluşların daha şeffaf hale gelmesini sağlamıştır. Ancak sermaye gereksinimlerinin artması kredi daralmasına ve bazı bankaların riskten kaçınma davranışı geliştirmesine yol açmıştır.

Basel IV (2017-2023/ Standardizasyon ve İçsel Modellerin Sınırlandırılması): Basel IV ile birlikte içsel modellerin sınırlandırılması ve sermaye hesaplamalarının daha standardize edilmesi hedeflenmiştir (BIS, 2017). Bu sayede bankalar arası karşılaştırılabilirliğin ve şeffaflığın artırılması amaçlanmıştır (Restoy, 2019).

Basel IV esasen Basel III'ün güçlendirilmiş ve detaylandırılmış halidir. İçsel modellerin sınırlandırılması, standardize edilmiş yaklaşımın teşvik edilmesi ve sermaye hesaplama yöntemlerinde uyumlaştırmaya gidilmesi, düzenlemenin öne çıkan yönlerindendir. Ancak uygulamada küçük ve orta

ölçekli bankalar üzerinde operasyonel yüklerin artması, gelişmekte olan ülkelerde uyum sorunları ve teknolojik altyapı eksiklikleri gündeme gelmiştir.

4.2. Gelecek Perspektifi

Genel Değerlendirme ve Gelecek Perspektifi, Basel düzenlemeleri zamanla daha kapsayıcı hâle gelmiş olsa da, uygulamadaki maliyet, gelişmekte olan ülkeler için uyum zorluğu ve regülasyonun bankacılık dışı finans sektörüne kayma yaratması gibi sorunlara da yol açmıştır (Avdjiev vd., 2020; Cecchetti, 2012). Gelecek perspektifinde dijitalleşme, iklim riskleri ve FinTech gelişmeleri ön planda olacaktır (FSB, 2023).

Bu kapsamda, Basel kriterlerinin geleceğine yönelik olası gelişmeler dört başlık altında aşağıya çıkartılmıştır:

a. Regülasyonun Dinamikleşmesi: Finansal piyasalardaki hızlı dijitalleşme, yapay zekâ temelli kredi skorlamaları ve kripto varlıkların yükselişi gibi unsurlar, mevcut Basel düzenlemelerinin zamanla yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Bu nedenle Basel kriterlerinin daha dinamik, teknolojik gelişmelere duyarlı ve esnek güncelleme mekanizmalarına sahip bir yapıya evrilmesi gerekmektedir.

b. Sürdürülebilir Finans ve İklim Riskleri: Gelecekte Basel düzenlemelerinde çevresel ve sosyal risklerin (ESG) de dikkate alınması beklenmektedir. Özellikle iklim değişikliğinin bankacılık sektörü üzerindeki sistemik riskleri, sermaye yeterliliği hesaplamalarında yeni parametrelerin devreye girmesini gerektirebilir.

c. Gelişmekte Olan Ülkeler ve Uyum Problemleri: Basel düzenlemeleri ağırlıklı olarak gelişmiş ülke bankacılık sistemlerine göre şekillenmiştir. Ancak gelişmekte olan ülkelerdeki bankaların sermaye yapısı, teknoloji altyapısı ve denetim kapasitesi bu standartlara uyumda zorluklar yaşamaktadır. Bu nedenle, Basel kriterlerinin bölgesel farklılıkları dikkate alan esnek modeller geliştirmesi önemli olacaktır.

d. Denetim Kapasitesinin Artırılması: Sadece sermaye oranlarını belirlemek yeterli olmayıp, uygulamanın etkili olabilmesi için bağımsız, güçlü ve dijital denetim sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, finansal teknolojilerin (akıllı telefonların mobil bankacılık, yatırım, borçlanma hizmetleri ve kripto para birimi için kullanılması, finansal hizmetleri genel halk için daha erişilebilir hale getirmeyi amaçlayan teknolojilere örneklerdir.) denetimde daha etkin kullanımı Basel düzenlemelerinin başarısını artıracaktır.

5. BASEL V'İN NASIL ŞEKİLLENEBİLECEĞİNE YÖNELİK ÖNGÖRÜ VE BEKLENTİLER

Basel I, II, III ve IV uygulamalarının dünya bankacılık sistemi üzerine etkilerini ve bankacılığın yeniden şekillendirilmesi yolunda büyük değişikliklere yol açan bu uygulamalar Basel V'in nereye doğru evrileceğine de teknolojik ve dijital alandaki gelişmeler, uluslararası siyasi konjonktür, ekonomik krizler ve enflasyon, ülkelerdeki yönetim şekilleri vb. faktör etkili olmakla birlikte aşağıdaki hususlar çerçevesinde şekillenebileceği de değerlendirilebilir.

5.1. Teknolojik Risklerin Regülasyonu

Yapay zekâ, algoritmalar ve büyük veri temelli karar sistemleri bankacılıkta yaygınlaştıkça, bu teknolojilere ilişkin risklerin regülasyon kapsamına alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Arner, Barberis ve Buckley, 2017; World Bank, 2020).

Yapay zekâ, makine öğrenmesi, algoritmik kredi verme sistemleri ve otomatik portföy yönetimi gibi uygulamalar bankacılık faaliyetlerinin merkezine yerleşmiştir. Basel V, bu teknolojilere bağlı risklerin (model risk, algoritmik risk) değerlendirilmesi ve sermaye yeterliliği hesaplamalarına dâhil edilmesi yönünde düzenlemeler içerebilir.

FinTech şirketleriyle bankalar arasındaki entegrasyon göz önünde bulundurularak dijital finans altyapılarında siber güvenlik riskleri özel olarak sermaye ve likidite politikalarına yansıtılabilir.

5.2. İklim ve Sürdürülebilirlik Odaklı Sermaye Gereklilikleri

İklim risklerinin finansal sisteme etkileri artarken, bu risklerin bankaların sermaye hesaplamalarına entegre edilmesi gerekliliği uluslararası finansal kuruluşlarca da belirtilmiştir (IMF, 2022; European Banking Authority, 2023).

Basel V'in temel unsurlarından biri, çevresel ve iklim temelli finansal risklerin (örneğin iklim kaynaklı fiziki zararlar, yeşil olmayan yatırımların portföy riski) sermaye yeterlilik oranlarına entegre edilmesi olabilir.

Bankaların “karbon ayak izi” ya da “yeşil varlık oranı” gibi göstergeleri içeren özel raporlamalara tabi tutulması gündeme gelebilir.

5.3. Dinamik ve Senaryo Bazlı Stres Testi Yaklaşımı

Geleneksel stres testleri yerine, çok değişkenli senaryo analizlerinin kullanılması ve öngörülemez kriz senaryolarına karşı bankaların daha iyi hazırlanması gerektiği savunulmaktadır (BIS, 2017; IMF, 2022).

Geleneksel stres testlerinin ötesinde, Basel V, senaryo analizi, ön görülemez makro-finance şoklar (örneğin pandemiler, jeopolitik gerilimler, küresel tedarik zinciri kırılmaları) için daha dinamik ve öngörüye dayalı test araçları getirebilir. Bu testlerin sonuçları sermaye tamponlarının büyüklüğünü ve türünü doğrudan etkileyebilir.

5.4. Kripto Varlıklar ve Dijital Para Riskleri

Kripto varlıkların (Litecoin, Ripple, Bitcoin ve Ethereum gibi kripto para birimleri) yüksek volatilitesi ve düzenlenmemiş yapısı nedeniyle, Basel Komitesi bu alanda yeni sermaye gereklilikleri getirmeyi tartışmaktadır (BIS, 2021).

Basel Komitesi 2021'den itibaren kripto varlıklara yönelik sermaye gereksinimlerini tartışmaya başlamıştı. Basel V'te, Bitcoin, Stablecoin, CBDC (Merkez Bankası Dijital Paraları) gibi varlık türlerine özel sermaye risk ağırlıkları belirlenmesi yüksek ihtimaldir. Piyasada çeşitli kripto varlık türleri bulunmaktadır. Bunlar genellikle Litecoin, Ripple, Bitcoin ve Ethereum gibi kripto para birimleri olarak bilinir. Kripto varlıklarla, dijital varlıklara (geleneksel formlar arasında fotoğraflar, belgeler, videolar, kitaplar, ses/müzik, animasyonlar, çizimler, el yazmaları, e-postalar ve e-posta hesapları, logolar, meta veriler, içerik ve oyun hesapları bulunur. Daha yeni dijital varlıklar, blok zinciri veya benzer teknolojilere dayanmaktadır) erişmek için kriptografik teknikler (veri güvenliğini sağlamak için kullanılan metodolojileri kapsar. Bu teknikler, verilerin şifrelenmesinden, güvenli iletişim kanallarının

kurulmasına kadar birçok işlemi içerir. Kriptografi örnekleri arasında şifreleme algoritmaları, hash fonksiyonları ve dijital imzalar bulunmaktadır.) kullanılmasını gerekecektir. Tüm finansal işlemler için bir değişim aracı görevi görecektir.

Bankaların dijital cüzdan hizmetleri, blockchain tabanlı işlemleri ve akıllı sözleşmelerle kredi verme gibi faaliyetlerine yönelik risk düzenlemeleri detaylandırılabilir.

5.5. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Esnek Uyum Mekanizmaları

Basel uygulamalarının küresel bir çerçevede uyumlu olması beklenirken, gelişmekte olan ülkelerin finansal yapılarının farklılığı dikkate alınarak esneklik sağlanması önerilmektedir (IMF, 2022; BIS, 2017).

Basel IV'te dile getirilen "küresel ama farklılaştırılmış uygulama" yaklaşımı Basel V'te sistemleştirilebilir. Gelişmekte olan ülkeler için kademeli geçiş planları, bölgesel sermaye ağırlıklandırmaları ve regülasyon hibrit modelleri geliştirilebilir.

5.6. Gölge Bankacılık (Shadow Banking), Karmaşık Finansal Ürünler ve Yapılandırılmış Ürünler

Menkul kıymetleştirme ve türev piyasalarının neden olduğu şeffaflık eksiklikleri, Basel V'te daha ileri raporlama yükümlülükleriyle ele alınabilir (BIS, 2017). Menkul kıymetleştirme, türev ürünler, yapılandırılmış fonlar gibi karmaşık ürünlere yatırım yapan kurumlara yönelik şeffaflık yükümlülükleri ve ek risk tamponları Basel V'in odağında olabilir.

Gölge bankacılık sisteminin izlenebilirliğini artıracak regülasyon entegrasyonları (örneğin SPV'ler ve hedge fonlara dolaylı risk ölçümü) yapılabilir.

Sonuç olarak; Basel V, yalnızca bankacılığın içsel dengelerine değil, aynı zamanda iklim, dijitalleşme ve küresel finansal mimarideki dönüşüme yanıt verecek proaktif bir çerçeve olma iddiasındadır. Bu doğrultuda, Basel V'in yapısı daha modüler, teknoloji ve sürdürülebilirlikle entegre, aynı zamanda gelişen ekonomilere duyarlı bir yapıda şekillenebilir.

6. BASEL I, II, III VE IV UYGULAMALARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

6.1. Basel I'in Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

Türkiye'de 1988 yılında Basel I ile uyumlu sermaye yeterliliği düzenlemeleri, 1990'lı yılların ortalarında yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde, bankaların özkaynaklarının risk ağırlıklı varlıklarına oranla ölçülmesi sistematik hale gelmiş ve düzenleyici denetim açısından önemli bir eşik aşılmıştır (BDDK, 2009). Ancak içsel risk modellemesi yapılmadığı için, riskin nitel analizinden çok nicel bir yaklaşım uygulanmıştır.

6.2. Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

Basel II'ye geçiş süreci Türkiye'de 2006 yılında başlamış, 2012 yılında tam uygulamaya geçilmiştir. Bu çerçevede, bankaların içsel risk değerlendirme süreçleri geliştirilmeye çalışılmış ve piyasa disiplini ön plana çıkmıştır (Kara, 2012). Ancak küresel kriz nedeniyle uygulama süreci gecikmiş ve bazı bankalar standart yaklaşıma bağlı kalmıştır.

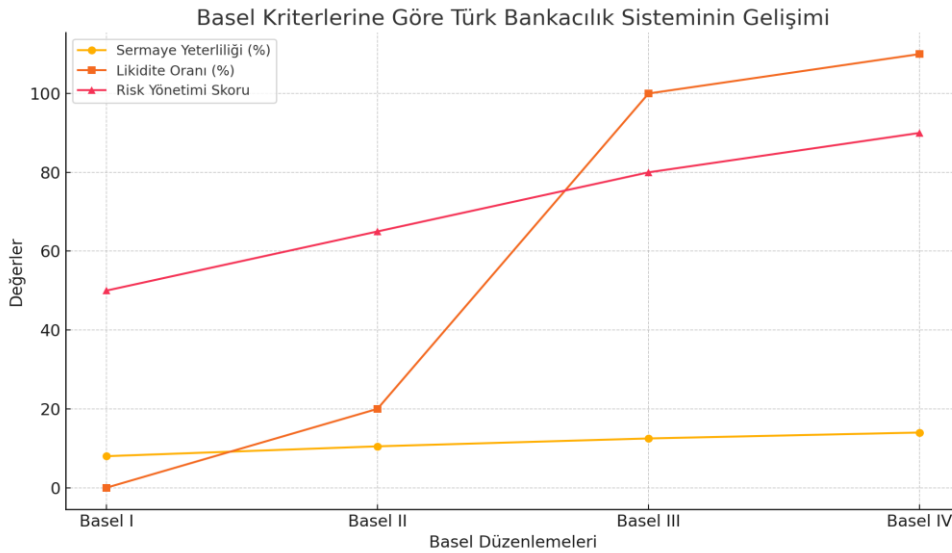
6.3. Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

Basel III, 2013 sonrası dönemde Türk bankacılık sistemine likidite karşılama oranı (LCR), net istikrarlı fonlama oranı (NSFR) ve kaldıraç oranı gibi yeni rasyolar getirmiştir. Bankaların sermaye tamponlarını güçlendirmesiyle birlikte, sistemin genel kırılganlığı azalmıştır (BDDK, 2015; Alper & Sağlam, 2016). Bununla birlikte, sıkılaşan düzenlemeler bankaların kredi genişlemesini sınırlamış ve maliyetleri artırmıştır.

6.4. Basel IV'ün Türk Bankacılık Sistemine Beklenen Etkileri

Basel IV kapsamında içsel modellerin sınırlandırılması ve sermaye hesaplamalarında daha fazla standardizasyon hedeflenmiştir. Türkiye'de bu düzenlemelere kademeli uyum sağlanmakta olup, özellikle ticari kredilerde risk ağırlıklarının artması beklenmektedir (TBB, 2021). Bu durum, reel sektöre kredi aktarımını etkileyebilir.

Basel düzenlemeleri Türkiye'de bankacılık sisteminin kurumsallaşması, denetim çerçevesinin güçlenmesi ve uluslararası standartlara uyum açısından önemli kazanımlar sağlamıştır. Ancak sermaye yeterliliği düzenlemeleri bankaların büyüme kapasitesini sınırlayarak maliyetleri artırabilmektedir (Bkz.Grafik.1).

Grafik 1: Basel I, II, III VE IV Kriterlerine Göre Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi

Grafik.1'de, Basel I'den Basel IV'e kadar Türk bankacılık sisteminin sermaye yeterliliği, likidite oranı ve risk yönetimi etkinliğindeki gelişimi karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Her bir Basel kriteriyle birlikte bu alanlarda belirgin iyileşmeler gözlenmektedir.

7. BASEL KRİTERLERİNİN DÜNYA BANKACILIK SİSTEMİ İLE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Basel düzenlemeleri, küresel finansal istikrarı sağlamak, bankaların sermaye yeterliliklerini güçlendirmek (finansal istikrarı güçlendirmek ve bankacılık sistemlerinin kırılganlıklarını azaltmak), risk yönetimi süreçlerini standartlaştırmak amacıyla oluşturulmuş uluslararası normlar ve küresel düzeyde benimsenen çerçeve kurallardır. Ancak, bu düzenlemelerin uygulama düzeyi ve etkisi ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir (BCBS, 2019). Bu düzenlemeler, ülkelerin finansal

sistemlerinin yapısına göre farklı seviyelerde uygulanmakta olup, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında uyum ve entegrasyon açısından belirgin farklar ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler Basel kriterlerine uyum sağlama konusunda daha hızlı ve kapsamlı adımlar atarken, gelişmekte olan ülkeler teknik altyapı, regülasyon kapasitesi ve piyasa olgunluğu açısından çeşitli uyum zorluklarıyla karşı karşıya kalmaktadır (World Bank, 2021).

7.1. Dünya Bankacılık Sisteminde Basel Kriterlerinin Uygulanışı

Batılı ülkeler (ABD, AB) ve Japonya gibi ülkeler Basel I'den itibaren bankacılık sistemlerini bu çerçeveye entegre etmiş, Basel III sonrası dönemde ise likidite kapsamlı oranlar ve kaldıraç oranı gibi kriterleri titizlikle uygulamaya koymuşlardır. Bankalar, sermaye tamponlarını güçlendirmiş ve gelişmiş içsel modellerle risk yönetimini kurumsallaştırmışlardır (BCBS, 2019).

ABD, Almanya, İngiltere ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler, Basel düzenlemelerinin hazırlanmasında aktif rol almakta ve uygulamada öncü konumdadır. Özellikle Basel III ile birlikte likidite kapsamlı oranlar, kaldıraç oranı ve karşı taraf riski gibi unsurlar etkin biçimde entegre edilmiştir.

Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika gibi gelişmekte olan ülkeler ise adaptasyon sürecinde zaman zaman gecikmeler yaşamış; teknoloji altyapısı, düzenleyici kapasite ve piyasa derinliği gibi faktörler bu uygulamaların homojenliğini etkilemiştir.

7.2. Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterlerinin Uygulanışı

Türkiye'de Basel kriterlerine geçiş süreci özellikle 2001 ekonomik krizinin ardından hız kazanmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Basel II kriterlerini 2012 yılında; Basel III'ü ise 2015 itibarıyla kademeli olarak yürürlüğe koymuştur (BDDK, 2023). Türkiye, teknik uyum sürecinde başarılı bir sınav vermekle birlikte, bankacılık sektörünün ölçeği ve ürün çeşitliliği açısından gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadır (TCMB, 2022).

Türkiye, özellikle 2001 krizinden sonra finansal istikrarı sağlamak amacıyla Basel düzenlemelerini sistematik biçimde benimsemiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Basel kriterlerinin Türkiye'ye uyarlanması sürecinde aktif bir rol üstlenmiştir (Bkz.Tablo.4).

Tablo 4: Dünya Bankacılığı ile Türki Bankacılığının Karşılaştırması

Kriter	Dünya Bankacılığı (Genel)	Türk Bankacılığı
Basel I	1990'ların başında yaygın uygulandı (özellikle AB ve ABD)	2001 krizi sonrası tam entegre edildi (BDDK, 2023)
Basel II	Avrupa'da 2008'e kadar tamamlandı	2012 yılında kademeli olarak uygulamaya geçildi
Basel III	2013 sonrası ABD, AB ve Japonya öncülüğünde uygulandı (BCBS, 2019)	2015 itibarıyla likidite oranları ve kaldıraç rasyosu yürürlükte.2015 itibarıyla uygulamaya alındı (TCMB, 2022).

Basel IV	2023 sonrası aşamalı geçiş planlandı (World Bank, 2021).	Uyum süreci devam ediyor; sistemsel adaptasyon çalışmaları sürüyor (BDDK, 2023)
----------	--	---

Kaynak: BCBS, 2019; World Bank,2021, BDDK, 2023; TCMB 2022.

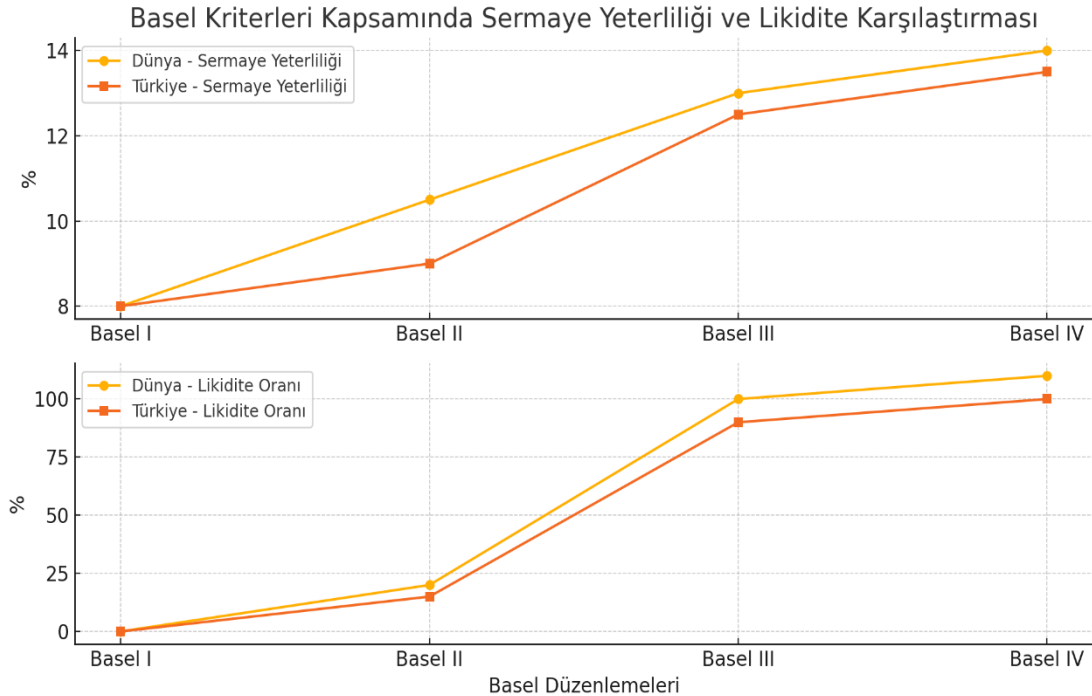
7.3. Karşılaştırmalı Değerlendirme

. **Sermaye Yapısı:** Gelişmiş ülkelerde Basel III ile birlikte daha güçlü sermaye tamponları oluşturulurken, Türk bankacılığı da benzer şekilde özkaynaklarını güçlendirmiştir. Ancak Türk bankalarının sermaye yapısı, küresel dev bankalara göre daha kısıtlıdır (Bkz. Grafik 2).

. **Likidite Yönetimi:** Gelişmiş ülkelerde çok çeşitli finansal araçlarla likidite yönetimi sağlarken, Türkiye’de bankaların likidite tamponları daha dar bir araç setine dayanmaktadır (Bkz. Grafik 3).

. **Risk Kültürü:** Gelişmiş bankalar, içsel modellerle risk ölçümünü etkin biçimde kullanmakta; Türkiye’de ise düzenleyici standart yaklaşımlar hâlen ağırlıktadır.

. **Dijitalleşme ve Uyum:** Avrupa ve ABD bankacılığı dijital risk yönetimini Basel ilkelerine entegre ederken, Türkiye bu alanda hızlı ancak geç başlayan bir uyum sürecindedir.

Grafik.2 ve 3: Basel Kriterleri Kapsamında Sermaye Yeterliliği ve Likidite Karşılaştırması

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Basel düzenlemeleri, küresel finansal istikrarın sağlanması amacıyla geliştirilmiş olan uluslararası standartlar bütünüdür. Türk bankacılık sistemi de bu düzenlemeleri benimseyerek zaman içinde sermaye yeterliliği, likidite yönetimi, risk algısı ve denetim yapıları açısından önemli dönüşümler geçirmiştir.

Basel I, Türk bankacılığına risk ağırlıklı varlıkların dikkate alınması yoluyla sermaye yeterliliği hesaplamasında standart bir yapı sunmuş, ancak piyasa risklerini dışarıda bırakan yapısıyla sınırlı kalmıştır.

Basel II, kredi riski ile birlikte operasyonel risk ve piyasa risklerini de dikkate alan daha kapsamlı bir çerçeve sunmuş; ancak uygulamada özellikle KOBİ'lerin krediye erişiminde zorluklara ve banka maliyetlerinde artışa yol açmıştır.

Basel III, 2008 küresel krizinin ardından, bankaların dayanıklılığını artırmaya yönelik olarak likidite oranları ve kaldıraç oranları gibi yeni ölçütleri getirmiş, Türk bankacılık sistemi de bu süreçte BDDK öncülüğünde reformlara yönelmiştir.

Basel IV ise, sermaye yeterliliğinin daha hassas biçimde ölçülmesini amaçlayan düzenlemeleriyle, özellikle içsel derecelendirme temelli yaklaşımlarda kısıtlamalar getirerek bankaların risk ölçüm metodolojilerine etki etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türk bankacılık sistemi Basel kriterlerine uyum sağlamakta önemli ilerlemeler kaydetmiş, düzenlemelerin uygulanmasına ilişkin kurumsal kapasite geliştirilmiş ve finansal sistemin kırılabilirliği azaltılmıştır. Ancak, bu uyum süreci zaman zaman kredi arzında daralmaya, bankacılık maliyetlerinde artışa ve küçük ölçekli işletmelerin finansmana erişiminde zorluklara neden olmuştur. Bu durum, makro ihtiyati politikalar ile mikro düzeyde rekabetçilik hedeflerinin dengelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda Basel kriterleri çerçevesinde genel hatlarıyla inceleyip değerlendirdiğimiz Türk Bankacılık sistemine yönelik olarak öneriler;

. Uyum Kapasitesinin Artırılması: Basel IV düzenlemelerine tam uyum için bankaların iç sistemlerinin, bilgi teknolojisi altyapılarının ve insan kaynağının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle orta ve küçük ölçekli bankaların desteklenmesi önemlidir.

. KOBİ Finansmanının Korunması: Basel düzenlemelerinin kredi riskini yönetmeye yönelik sıkılaştırıcı etkilerinin, KOBİ'lerin finansmana erişimini sınırlamaması için farklılaştırılmış risk ağırlıkları veya teminatlandırma teşvikleri uygulanabilir.

. Dijitalleşme ile Entegrasyon: Regülasyonların dijital bankacılıkla uyumlu hale getirilmesi, risk yönetiminde yapay zekâ ve büyük veri kullanımının teşvik edilmesi, sistemin şeffaflık ve izlenebilirlik kapasitesini artıracaktır.

. BDDK ve TCMB'nin Rolü: Düzenleyici kurumların esnek ve önleyici politika setleri ile Basel düzenlemelerini ulusal ihtiyaçlara uyarlaması, hem sistemik riski azaltacak hem de sürdürülebilir büyümeyi destekleyecektir.

. Uluslararası İşbirliği ve İzleme: Türk bankacılık sistemi, uluslararası denetim standartları ve stres testlerine aktif biçimde katılarak, Basel uygulamalarındaki gelişmeleri yerinde takip etmeli; diğer gelişmekte olan ülkelerle bilgi paylaşımı artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alper, K., & Sağlam, İ. (2016). Basel III ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri. TCMB Araştırma Notları, 16/20.

Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. (2017). Fintech, Regtech and the Reconceptualization of Financial Regulation (p.371–413), *Northwestern Journal of International Law & Business*, 37(3),.

<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol37/iss3/2/> (Erişim Tarihi: 5.5.2025)

Avdjiev, S., Gambacorta, L., Goldberg, L. S., & Schiaffi, S. (2017). The shifting drivers of global liquidity. BIS Working Papers, No. 664.

<https://www.bis.org/publ/work644.pdf> (Erişim Tarihi: 4.5.2025)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2009). *Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Uygulamaları Raporu*.

<https://core.ac.uk/download/pdf/161811015.pdf> (Erişim Tarihi: 30.04.2025)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (2015). *Basel III Uyum Süreci ve Düzenlemelerin Değerlendirilmesi. BDDK Yayını*.

<https://efaidnbmnmbpcajpcglclefindmkaj/https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/555?ekId=57> (Erişim Tarihi: 27.04.2025)

Bank for International Settlements (BIS). (1988). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (Basel I)*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04.2025)

Bank for International Settlements (BIS). (2005). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework (Basel II)*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04.2025)

Bank for International Settlements (BIS). (2011). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04.2025)

Bank for International Settlements (BIS). (2017). *Basel III: Finalising post-crisis reforms*.

<https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04.2025)

Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS). (1988). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework. Basel Committee on Banking Supervision*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf> (29.04.2025)

Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS). (2005). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> (29.04.2025)

Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS). (2011). *Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems. Basel Committee on Banking Supervision*.

<https://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> (29.04.2025)

- Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS). (2017). *Basel IV: Finalizing the Reforms to the Basel III Framework*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.htm> (Erişim Tarihi: 29.04.2025)
- Basel Committee on Banking Supervision. (2017). *Basel III: Finalising post-crisis reforms. Bank for International Settlements*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.htm> (29.04.2025)
- BCBS. (2011). *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Bank for International Settlements*. <https://www.bis.org/publ/bcbs189.htm> (6.5.2025)
- BCBS. (2017). *Basel III: Finalising Post-Crisis Reforms. Bank for International Settlements*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (6.5.2025)
- BDDK. (2009). *Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Uygulamaları Raporu*. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_09.pdf (Erişim Tarihi: 8.5.2025)
- BDDK. (2015). *Basel III Uyum Süreci ve Düzenlemelerin Değerlendirilmesi*. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_53.pdf (Erişim Tarihi: 8.5.2025)
- BDDK. (2023). *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Raporu. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*. <https://www.bddk.org.tr/Veri/Detay/162> (Erişim Tarihi: 8.5.2025)
- Behn, M., Haselmann, R., & Wachtel, P. (2020). Procyclical capital regulation and lending. *Journal of Money, Credit and Banking*, 52(2-3), 393–428. https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.hnb.hr/documents/20182/120688/ses4_presentation_behn_haselmann_wachtel.pdf/7d7164e9-8626-4be6-a9d5-58e157607669 (Erişim Tarihi: 28.4.2025)
- BIS. (2022). Prudential treatment of cryptoasset exposures. Bank for International Settlements. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d545.htm> (Erişim Tarihi: 14.5.2025)
- Blundell-Wignall, A., & Atkinson, P. (2010). Thinking beyond Basel III: Necessary solutions for capital and liquidity. *OECD Journal: Financial Market Trends*, 2010 (1), 9-33.
- Cecchetti, S. G. (2012). The future of financial intermediation and regulation. BIS. https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/mar_net/Cecchetti_2012-10-30.pdf?66f4760b3ac16d1ff7c62a3bf982c719 (Erişim Tarihi: 14.5.2025)
- Claessens, S., Underhill, G. & Xiaoke Zhang (2008). The political economy of Basel II: The costs for poor countries. <https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://scispace.com/pdf/the-political-economy-of-basle-ii-the-costs-for-poor-4tuh6pflkn.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2025)
- Çalış, N. (2020). İtibar riski ve firma değeri ilişkisi.: BİST’te Ampirik bir uygulama. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 23 Sayı: 43, 283 – 309.
- Çelik, A. (2015). *Türk Bankacılık Sektöründe Basel Düzenlemelerinin Etkisi*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.
- Demirgüç-Kunt, A., & Detragiache, E. (2002). Does deposit insurance increase banking system stability?. IMF Working Paper.
- IMF Çalışma Belgesi WP/00/3 (PDF) <https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0003.pdf> (Erişim Tarihi: 6.5.2025)
- Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E., & Merrouche, O. (2010). Bank capital: Lessons from the financial crisis. IMF Working Paper. European Banking Authority. (2023). ESG risks and disclosure requirements. EBA Report.

- Erol, M. (2007). BASEL- I ve BASEL- II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 36, 155-160.
- Ertuğrul, M., & Kaya, E. (2021). Basel IV düzenlemelerinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki muhtemel etkileri. Bankacılık ve Finans Dergisi, 35(2), 112–135.
- Financial Stability Board (FSB). (2023). Fintech and the Future of Banking Supervision. <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/financial-innovation-and-structural-change/financial-innovation/> (Erişim Tarihi: 17.05.2025)
- Hull, J. C. (2018). Risk Management and Financial Institutions. , 6 th Edition, Wiley.
- IMF. (2022). The Role of Climate Change in Financial Stability. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Topics/climate-change> (9.5.2025)
- Kara, H. (2012). Küresel Kriz ve Türkiye’de Para Politikası. TCMB Çalışma Tebliği, 11/2012.
- Kurtuluş, E., & Yılmaz, E. (2017). Basel II ve III Düzenlemelerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi. Bankacılık Dergisi.
- Kutlu H., & Demirci S. (2008). Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve Kobilere Muhtemel Etkisi. Muhasebe ve Finans Dergisi, 40, Ekim, 122.
- Kutlukaya, M.(2015). Turkish Mortgage Market: An Assesment of its Potential and Riskiness. Ph.D. - Doctoral Program, Middle East Technical University, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.
- Restoy, F. (2019). The regulatory response to the financial crisis: An assessment. Bank for International Settlements.
- Restoy, F. (2020). The prudential regulation of banks: Where do we go from here? *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 28(4), 421–432. <https://doi.org/10.1108/JFRC-06-2020-0057>
- Schoenmaker, D. (2009). The Basel III Framework and Its Impact on the Turkish Banking System (p.400-423), *Journal of Financial Regulation*, 15(4).
- Turgut, A. (2007). Bankalar ve Kobi’ler İçin Dönüm Noktası: Basel II Standartları (s.33). *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: Aralık 2, 29-44.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2022). *Finansal İstikrar Raporu* - Kasım 2022. TCMB Yayınları. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Finansal+Istikrar+Raporu/2022/Sayi+35> (Erişim Tarihi: 23.05.2025)
- World Bank. (2020). FinTech and the Future of Banking. World Bank Group Policy Research. <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/report> (Erişim Tarihi: 14.5.2025)
- World Bank. (2021). *Global Financial Development Report 2021/2022: Financial Intermediation in a Crisis*. The World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/report> (Erişim Tarihi: 14.5.2025)
- Yazarkan, H. (2008). *Basel Kriterleri ve Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri* (s.48-51), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi,